

Biblioteka Matveja Černogo, 1998., dok se Stjepan Ćosić osvrće na hrvatsko izdanje kapitalnog djela suvremene historiografije, Braudelovo "Sredozemlje i sredozemni svijet u doba Filipa II.", svezak I, II, u izdanju zagrebačkog Antibarbarusa 1997. godine. Također piše i osvrt na djelo Ante Čuvala "Historical Dictionary of Bosnia and Herzegovina", izdanog u Londonu 1977. u izdanju The Scarecrow Press-a (355-362).

Članci objavljeni u ovom broju Anala, pokazuju kontinuitet vrlo kvalitetnog razmatranja dubrovačke povijesti. Širok spektar tema, od političkih, društvenih do kulturnih, ukazuje na činjenicu da svakim novim brojem, Anali, u pravilu, upotpunjuju povijesnu sliku Dubrovnika.

Nikša Varezić

**ZBORNIK MIRJANE GROSS
ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA
ZAGREB, 1999.**

U izdanju Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prošle je 1999. godine izdan Zbornik Mirjane Gross. Povod za izdanje ovog zbornika bio je 75. rođendan dr. M. Gross, naše znanstvenice, koja je presudno utjecala na razvoj i izgradnju hrvatske povijesne znanosti.

Zbornik je uredio urednički kolegij: Ivo Goldstein, Nikša Stančić i Mario Strecha.

Dr. Mirjana Gross rođena je u Zagrebu 22. svibnja 1922. godine. Maturirala je 1940. g. te se zatim upisala na studij medicine. Nakon osnivanja NDH zbog politike progona Židova morala je napustiti studij, a od 1942. skrivala se s roditeljima kod jedne obitelji u selu Drenje blizu slovenske granice. U dobi od dvadesetjedne godine uhapsili su je njemački vojnici, te je prebačena u Zagreb gdje je dva mjeseca provela u zatvoru na Savskoj cesti i u zatvoru Gestapoa na današnjem Trgu hrvatskih velikana. Odatle je 26. prosinca 1943. s

majkom odvedena u Ravensbrück, najveći ženski koncentracijski logor u Njemačkoj. Otac je bio odveden u koncentracijski logor Buchen-wald gdje je ubijen. Zajedno s majkom preživjela je logor, a godina i pol boravka u logoru ostavila je na njoj teške fizičke i psihičke posljedice. U jesen 1945. vratila se u Zagreb s teškom tuberkulozom, koja ju je mučila deset godina, a život joj je spašen kada su se i u Zagrebu mogli dobiti novi lijekovi protiv te opasne bolesti.

Nakon rada u Ministarstvu socijalne politike, a zatim u Kulturno-prosvjetnom odjelu u Ministarstvu prosvjete, upisala se, nakon sedam izgubljenih godina 1947. g., na Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Studij završava redovito 1951. g., a iduće 1952. biva primljena kao asistentica u Historijski institut JAZU gdje je radila do 1958. g. Posao sređivanja arhivske građe nije odgovarao njenom stvaralačkom duhu, tako da se ona odmah okreće k znanstvenom istraživačkom radu. Prvi znanstveni prilog objavljuje 1952. g. 1959. g. izabrana je za asistenticu na Katedri za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 1961. g. izabrana je za docenta, 1964. za izvanrednog, a 1971. za redovitog profesora. Predavala je hrvatsku povijest kraja 19. i početka 20. stoljeća, hrvatsku povijest nakon 1848., a od godine 1969. i kolegij iz povijesti historiografije i metodologije povijesne znanosti koji je temeljem njezinog zalaganja uveden u nastavni program.

Kada je 1955. g. sudjelovala u radu Međunarodnog kongresa povijesnih znanosti u Rimu, "osjetila" je strujanje suvremene zapadne (francuske) historiografije formirane oko časopisa "Annales". Oduševila ju je spoznaja o raznolikim mogućnostima u traženju novih putova u povijesnim istraživanjima. Od tada je trajno nastojala potaknuti, hrvatsku historiografiju, na prevladavanje uske političke događajne povijesti te pokazati mogućnosti okreta prema istraživanju brojnih područja društvenog i ljudskog života. Sama je preuzela zadaću prenošenja obavijesti o tim kretanjima. Zbog

toga je punila stranice povijesnih časopisa prikazima svjetskih i pojedinih nacionalnih kongresa, ocjena inozemnih knjiga i časopisa, te obuhvatnijim pregledima kretanja u svjetskoj historiografiji. Svoja znanja o razvoju historiografije iznijela je u knjizi "Historijska znanost. Razvoj, oblik, smjerovi" (1976.). Proširenje obavijesti o starijim razdobljima te podatke o novim pojavama i preobrazbama u historiografiji objavljuje 1996. u knjizi "Suвременa historiografija. Korijeni, postignuća, traganja". Ovu knjigu prof. M. Gross napisala je kao poticaj, posebice mladim povjesničarima, u traženju novih putova za jačanje i obranu visoke profesionalne razine hrvatske historiografije, koja je u vrijeme nakon 1990. godine uslijed općih promjena i otvaranja lako mogla biti ugrožena.

Istraživanje socijalne demokracije i radničkog pokreta u Hrvatskoj područje je istraživanja na kojem je Mirjana Gross započela svoj znanstveni rad. Kao rezultat tog rada nastala je njezina doktorska disertacija "Uloga socijalne demokracije u političkom životu Hrvatske". Međutim, po dolasku na Odsjek za povijest dobila je u zadaću istraživanje hrvatske povijesti od 1883.-1914. Rezultat tog istraživanja bila je knjiga "Vladavina Hrvatsko-srpske koalicije 1906.-1907.," tiskana 1960. godine. Kasnije je iz tiska (1968.) izašla knjiga sastavljena na njezin prijedlog (rad grupe autora); "Povijest hrvatskoga naroda g. 1860.-1914". Uočivši značenje pravaškog pokreta Mirjana Gross je prvi rad o tom fenomenu objavila već 1962. godine. Nakon nekih članaka tiskanih 1972. godine, iduće 1973. pojavila se njezina knjiga "Povi-jest pravaške ideologije". Ovdje je ideologiju pravaštva autorica prikazala kao jednu od suvremenih europskih romantičnih nacional-nih ideologija, ukazujući time na uključenost hrvatskih kretanja u europski okvir. Iako je ovakav pristup pravaštvu, koje je općenito smatrano pretečom ustaškog pokreta, M. Gross odvelo u krajnje osjetljivo političko područje, ona je ustrajala, na prije svega, znanstvenom pristupu u obradi tog

problema te je uspjela iznijeti na vidjelo svu slojevitost pravaštva.

Svoju istraživačku metodu, baziranu velikim dijelom na temeljitosti u istraživanju građe, najbolje je pokazala u dvjema knjigama o povijesti sjeverne Hrvatske u početnom razdoblju oblikovanja građanskog svijeta od sredine 19. stoljeća.

1985. g. iz tiska je izašla knjiga "Počeci moderne Hrvatske u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji" kao produkt rada u domaćim i bečkim arhivima. Autorica u ovom djelu odgovara na pitanje o značaju početka modernizacije u vrijeme neoapsolutizma, govori o društvenim slojevima i područjima društvenog života koje dotiče modernizacija te obrađuje ritam društvenih preobrazbi i reakciju društvenih slojeva na njih. Na ovu knjigu izravno se nadovezuje knjiga "Prema hrvatskom građanskom društvu" (1992.). U njoj je prikazan splet procesa modernizacije i hrvatske nacionalne integracije na brojnim životnim područjima. Ovo impresivno djelo nastalo je u suradnji s dr. Agnezom Szabo te se, zajedno s prvom knjigom, 1993. u skraćenoj verziji objavljuje na njemačkom jeziku.

U hrvatskoj historiografiji bila je prisutna kao član programskih odbora i referent na znanstvenim skupovima, urednica "Nastave povijesti", urednica zbornika "Društveni razvoj u Hrvatskoj", član redakcije "Časopisa za suvremenu povijest", član uredništva "Robova Instituta (Zavoda) za hrvatsku povijest" i "Historijskog zbornika", bila je deset godina predsjednik Povijesnog društva Hrvatske, napisala je dva gimnazijska udžbenika itd.

Prof. Gross dobro je poznata i među povjesničarima u inozemstvu. Bila je gost profesor u Londonu, zatim na University of Virginia u SAD, na Sveučilištu u Klagenfurtu, a također je održala pojedina ili niz predavanja na sveučilištima i institutima u brojnim europskim i sjevernoameričkim gradovima.

Za knjigu "Počeci moderne Hrvatske" prof. Gross je 1988. g. zasluženno dobila prestižnu austrijsku nagradu "Anton Gindely". Te godine nagrada je prvi put dana knjizi koja

nije tiskana na njemačkom jezku. Godine 1992. joj je odlukom predsjednika Republike Austrije za dugogodišnju suradnju s austrijskim povjesničarima dodijeljen orden za znanost i umjetnost I razreda, a 1999. godine Češka akademija znanosti dodijelila joj je medalju Jozefa Hlayke.

Za svoj rad dobila je više znanstvenih priznanja u zemlji. Nagrade su dobile sve njezine knjige. Istaknuo bi ono priznanje za koje prof. N. Stančić (dugogodišnji suradnik prof. Gross ujedno i pisac predgovora ovog zbornika) smatra da joj najviše vrijedi pošto dolazi od sredine u kojoj živi i djeluje. Radi se o Povelji za izvanredne doprinose u humanističkim i društvenim znanostima i za širenje ugleda Filozofskog fakulteta te za promicanje humanističke misli u nas i u svijetu. Odlukom Senata Sveučilišta 1998. g. dodijeljeno joj je počasno zvanje *profesor emeritus* "zbog zasebnih zasluga za napreda i razvitak Sveučilišta u Zagrebu te za međunarodno priznatu nastavu i znanstvenu izvrsnost, posebno u humanističkom znanstveno-nastavnom području".

Čast i zadovoljstvo da svojim radovima sudjeluje u izradi zbornika imali su sljedeći

studenti i kolege prof. Mirjane Gross: Petar Selem, Zef Mirdita, Borislav Grgin, Nenad Močanin, Lovorka Čoralić, Ivan Jurišić, Ivan Erceg, Arnold Suppan, Drago Roksančić, Horst Haselsteiner, Filip Potrebita, Petar Korunić, Mato Artuković, Karl Kaser, Nikša Stančić, Peter Hanak, Mario Strecha, Richard G. Plaschka, Renaga Banik-Schweitzer, Božena Vranješ Šoljan, Elinor Murray Despalatović, Wolf D. Behschnitt, Mira Kolar-Dimitrijević, Damir Agičić, Waltraud Heindl, Branka Boban, Charles Jelavich, Andrea Feldman, Bosiljka Janjatović, Ivo Goldstein, Slavko Goldstein, Marijan Matićka, Dunja Rihtman-Auguštin, Maja Bošković-Stulli, Michael Mitterauer, Zdenka Janeković Römer, Neven Budak.

Zbornik Mirjane Gross sadrži i detaljnu bibliografiju njezinih radova. Izradio ju je Mario Strecha, a sastoji se od nekoliko cjelina (knjige, rasprave i članci, udžbenici, ocjene, prikazi, kraći polemički tekstovi, uredništvo) koje ukupno čine impresivnu brojku od 231 bibliografske jedinice.

Jasmin Hutinović

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA LII
ZAGREB 1999.

UDK 93/99

ISSN 0351-2193

Historijski zbornik, god. LII, str.1-250, Zagreb 1999.

Izdavač

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor

Mirjana Gross

Ivan Kampuš

Franko Mirošević

Ivica Prlender

Tomislav Raukar

Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik

Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:

ABC Clio

Historical Abstracts

America: History and Life

Adresa uredništva

Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:

Horetzky